

FİKİRLER

Cilt : 3

15 Birinci kânun 1930

Sayı : 63

Bu işlere niçin hayran olmıyorum ?

Bir dostum memnuniyetle ve hayretle bahsediyordu :

— Bilmem o mektebi gördünüz mü? Bizi son derece akadar etti. Bir köy mualliminin bilmesi lâzım gelen şeyleri hep öğretiyor. Meselâ fizik aletleri, bir terazi, bir manivela... "Bu gençler hoca oldukları zaman bütün bu öğrendiklerinden istifade edeceklerdir..."

— Şüphesiz ki bütün bu işlerin bir kıymeti var. Fakat ben size söyliyeyim: ben bu gibi işlere sizin gibi büyük bir ehemmiyet verenlerden değilim. «Niçin mi?» diyorsunuz. Şunun için: Bir kere bir köy hocası bir marangoz değildir; o, bir hocadır. Sonra bütün bu bahsettiğiniz aletler ilim ve tecrübe aletleri değil, onların sahtesi, taklidi, yanlışdır. Bunlarla çocukları meşgul etmekte isabet yoktur.

— Fakat bir köyde bütün bunlar pek kıymetli bir tedris vasıtası olabilir.

— Fakat bunları kullanmak için kat'i bir zaruret yoktur. Hakiki terazi bulunabilir. Yoksa sadece bir terazi satın alınabilir. Manivela, en basit bir köy mektebi binasında en aşağı üç beş tane vardır; Fakat bu, kapı mandalı, yabut sürgüsü, köstek... şeklindedir. Bu hakikatlar ortada iken onları görmeyip taklitlerini niçin yapmalı? Bilmem hocafendinin cebinde saati de yok mudur?!... Vardır da nasıl işlediğini hiç düşünmemiştir!.. Kabahat koleksiyonun mu?!... Şimdi geçiniz tabiat derslerine: yine koleksiyon,

alet, levha, dolma kuşlar!.. Bunlar zaruri mi? Evet, zavallı hoca görmeğe alışmamış, nasıl gösterebilir?... Şu teşrih levhaları bile korkunç şeylerdir!.. Bilmem bu hayallere bu derece itibar etmek reva mı? Yerine ne koyacak mı diyorsunuz? Kendi vücudunu, çocukların vücudunu, kesilen tavukların, hindilerin, koyunların, öküzlerin kemiklerini...

«Bazıları da talebesini alıp köylere, kırlara götürüp gezdirirler. Ne güzel bir itiyattır!... Fakat sorarsanız: «Tetkikatı içtimaiye yapıyoruz...» derler. Sanki herkes de inanıyor! Bu, tahsilleri yazık ki lise derecesini bulmıyan mürebbilerimizin sosiyolok gibi tetkik edeceklerini zannetmiyorum. Samimi bir surette itiraf edelim: açık havada dolaşıyoruz, neş'eleniyoruz, kanımız deveran ediyor, iştihamız açılıyor. Bu suretle daha sihatli, daha çok çalışmak istidadı ile dönüyoruz, diyiverelim.

«Siz, mekteplerimizde teceddüt görmekten hoşlanmıyan, bir takımları gibi her ne yapsak beğenmiyen insanlardan değilsiniz. Talim ve terbiyemizin muazzam bir inkılabı sizi çok memnun edecektir. Bakınız, benim; takoz bozması fizik aletlerinden daha çok kıymet verdiğim şeylerden bazılarımı söyliyeyim: bütün köy çocuklarımızı sihhî bir surette yıkanmağa alıştırsak; bütün çocuklarımızı iskarpinlerini boyamağa alıştırsak; bütün çocuklarımıza ufak, badana edilmiş kavak ve çınar ağaçları ile çevrilmiş bir yuva iştihayı verebilsek: Türkiye'nin bütün sefalet ve ihtişamından herkes gibi kendisinin de doğrudan doğruya mes'ul olduğunu anlatabilsek... Köylülerimiz fizik tecrübesini eksik yapsınlar. Mamafî köye telefon gelince senden benden evel onu kullanmak istiyceklerdir...

Ben böyle dalmış, gitmişim. Salonda Mme Noëlle Roger'in «Lumiéred Allah» dediği zat [*] oturuyordu. Bermutat alaya başladı:

— Aman, hiç olmazsa köy hocası bu sayede oturacağı koltukları yapar... dedi

Ben de:

— Hocanın vakti yoktur, marangozun işini marangoza bırakın, hocadan istenilen işi yapsın... dedim.

Ankara, 26 nisan 1930

Müderris : İsmail Hakkı

[*] Nurullah Ata Bey,

Petro, Rusyayı nasıl avrupahılaştırdı?

İktisadiyat

Petro tahta çıktığı zaman daha Rus sanayii yoktu. Rusyaya o zamana kadar hiç girmemiş beyaz kâğıt, şarap gibi mallar getirirlerse büyük mükâfaten vereceklerini Ruslar, Rus limanlarına uğrayan ecnebi gemicilere vadederlerdi.

Bu sırada ilk Rus iktisatçısı, (Posoçkof) ilk eserini yazıyordu. Yirmi sene sonra bu müellif, Rusyada yapılmış beyaz kâğıt üzerine (Fakru servet) adındaki ikinci kitabını yazdı. Bunda fertlerin ve devletin servetini artıracak vasıtalar arayordu. Petro, iktisadiyat işlerinde bu kitabı esas edindi. Fertlerin ve devletin varidatını artırmak, müvazi bir surette hem yeni istihsal menbaları ve hem yeni vergi menbaları bulmak, ecnebi emtaasına mühtaç olmıyarak dahilde milli sanatları uyandırmak, milletin faaliyet ve teşebbüs kabiliyetini artırmak; papas, dilenci ve saire gibi aylakçılarını işlemeğe mecbur etmek müstahsillere hükümet dairelerinde her türlü kolaylık göstertmek, kredi müesseseleri tesis etmek, hasılı Avrupa iktisadiyatının bütün esaslarını Rusyada tatbik etmek Petronun en mühim gayesiydi.

Kendisi inhisarların tamamen aleyhinde olduğu halde maharebe sebeble paraya olan ihtiyaç yüzünden bir çok şeylerde inhisar usulü tatbik etmeğe mecbur oldu. Bununla beraber sanayi, yavaş yavaş inkişafa başladı.

Madencilik, daha Aleksî zamanında başlamakla, Moskova civarında Holandalı mühendisler marifetile bulunan maden ocaklarında fabrikalar tesis olunarak toplanıyordu.

Petro, madenciliğede bütün hararetile sarıldı. Buna evvelâ demir aramak ile başladı. Sonra altun aramak merakı sardı.

1717 de (Bekoviçer kazki) yi İran; ve (Iiharef)i Siibrya

taraflarına altun madenleri aramağa göndermişti. Vaki bu aramalar, iki üç sene hiç bir semere vermedi. 1720 c. bir gümüş madeni işledilmeğe başlandı. Sonra bakır, demir ve 1722 de de kömür madenleri bulundu. Kazan vilâyeti dahilinde 36 ve Moskova vilâyeti dahilinde 39 dökümhane tesis edildi. Bunlar hep hükûmetin idi.

Fakat maden işlerine henüz ahaliden merak eden yoktu. Yalnız (Demidof) vardı.

Petro 1719 da: «Herkes, her yerde maden arayabilir. Kimin arazisinde çıkarsa çıksın maden, arayup bulanındır. Arazisinde maden olupta haber vermeyen olursa cezası idamdır.» Maalinde bir irade neşretti.

1723 de, vaktile hükûmet tarafından tesis edilüp ilk tehlike zamanları atladılmış olan bütün sanayi müesseselerine fertlerin, pek müsait şartlarla, ortak olabileceği ilân edildi. Bunun üzerine bu sanayia, şahsi sermayelerde sarıldı. Rus milli sanayii gittikçe tevessü etti ve kuvvetlendi.

Rusyada dahili ve harici ticaret, hükûmetin elinde idi. Petro, tahta çıkınca bundan vazgeçmek istedi. Lâkin harplar dolayisile fazla paraya olan ihtiyacı, hükûmetin yine tüccar kalmasına sebep oldu. Hükûmet, toptan mal alup tüccarlara satardı.

Sulhun yaklaştığını görünce -iktisadiyatındaki liberalizim arzusuna dönerek - 1717 de buğday ticaretinin serbestliğini ve 1719 de dahi bütün inhisarların mülga olduğunu ilân etti.

1715 de tesis olunan ve ticaret kolleji namı verilen dairede milletın ticari terbiyesine itina ile tüccarlar yetiştirmeğe ve ticaret tahsili için Holandaya, İtalyaya tüccar çocukları göndermeğe başladı. Rus konsolosları da beynelmilel ticcari münasebetlere fevkalâde ehemmiyet vermeğe uğraşıyorlardı.

Petro, bu sırada, yeni payitahtı olan Petresburguda bir ticaret limanı yapmak isteyordu. Bunun için Petresburgda panayır tesisi ve saire gibi vasıtalarla tüccarların nazarı dikkatını bu şehre celbetmek istedi. Fakat tüccarlar, Arkamijel şehrini tercih ediyorlardı. Petro bu işin güzelliği olacağını anladı. Bir emir ile, idhalât ve ihracatı

Petresburgdan başka yerden olamayacağını ilân etti. Lâkin Volga ve Neva nehirlerinin Laduga gölü vasıtasile birleşmesi daha bitmemişti. Yol yoktu. Petresburgda büyük depolar hazır değildi. Ne olursa olsun Petro, Petresburgun ticaret limanı olmasına karar vermişti. Olacaktı. Oldu.

Sonra kanal işine başlandı. Volga havzası, Neva ve divinya nehirleriyle yani Hazer denizi Bahribaltık ve Bahriebyaz ile birleşti. Bu 302 verstlik (Verst - 1067 metredir.) geniş sahada 76 göl, ve 106 çay kanallara edildi. Bu yolda pek büyük sermaye ve saiy sarf olundu. On binlerce mujik bu kanallarda yıllarca çalıştı. Fakat bu, Rus iktisadiyatının güneşi oldu.

Petro, kanalcılıktan, kara yollarına bakamadı. Lâkin eski kervan ticaretini ihmal etmedi Macaristan, İran, Hint ile evelki gibi tüccari münasebetlerde bulunuluyordu. Şu kadar ki bu kara yollarını, lüzumu kadar, inkişaf ettiremedi. Bunun yanında kanal işi ise muazzam idi.

Rus milli iktisadiyatının temelini Petro attı. Memleketin ozamana kadar uykuda kalan istihsal menbalarını uyardı. Rus iktisadiyatı avrupalılaştı.

M, Rahmi

Tedrisatta Ünit - yani Cüzütam - Usulü

(İlk kısımları 61 ve 62 numaralı nushalarımızdadır)

Vedide Baha

Diğer cihetten ikinci nevi, yani harici intibaksızlık doğrudan doğruya cemiyeti alâkadar eder. Meselâ, bütün cemiyetlerin hututu esasiyesinden birisi olan (adalet) hissini alalım, bunu çok aydınlıkta görebilmek için, bir az geri milletlerle mütemeddin milletleri bir nazarda mukayese edelim. Pek çok defa, inhitata sebep olan kuvvetli amiller arasında amirin madununa, fertlerin de birbirine adalet göstermediği görülür. İhtilâllerin de kısmı azamına hakkın değil kuvvetin hakim olması sebep olmuştur. Buna benzer daha bir takım asli intibaklar cemiyeti bizzat alâkadar eder; daha doğrusu bunlar binayi cemiyetin anahtar taşı mahiyetinde olup bunsuz cemiyet münhedim olur.

Ahenktar bir surette yaşamak aşkı vahşilerin iptidai hayatlarında inkişaf etmemiştir. Ancak asırların tecrübelerini geçirmiş muasır medenî cemiyetlerde, idamei hayat edebilmek için her ferdin itaatı elzem olan, ve insanlar beyninde bir mizan tevhit etmeğe hadim olacak kanunlar ihdasına lüzum görülmüştür. Ecdadımızın asırların tecrübeleriyle vardıkları bu neticelere, ırkın en iptidai evsafını tevarüs eden çocuğun kendi kendine vasıl olacağını beklemek müspet neticeler vermeyeceği için, en kısa yollardan giderek tedrisatta bulunmak icap edecektir.

Çocuklara hüsnü sîreti nasıl öğretebiliriz? Bu hususa yalnız tek bir muallim değil bütün tedris ve terbiye amilleri iştirak etmelidir. Bu suale cevap verirken iki mühim noktada tevekkuf ederek izahatta bulunalım. Evvelâ hüsnü sîret takdiri bir kurs olduğu için ilimlerde kullandığımız taakkul usullerini kullanmak caiz değildir. Kullanmak teşebbüsünde bulunulduğu zaman alınan neticelerin hiçte müspet olmadığı görülmüştür. Meselâ bundan sekiz dokuz ay mukaddem Amerikan gazetelerinde müşahele olunan bir hadise pek bariz bir surette bu fikri şiddetle teyit etmekte idi. Şikagoda bütün orta mektep talebeleri arasında yapılan namus hakkında bir makale yazmak müsabakasında birinciliği alan çocuğun, mektepten mühim bir sirkat cürmiyle tardedildiği görülmüyordu. Her günkü hususî tecrübelerimiz arasında da buna benzer mütaaddit misallere şahit olduğumuz nadir değildir. Avamın daima istimal ettiği «ele verir telkini kendi yutar salkımı» da aynı fikrin muciz bir tarzı ifadesidir, hüsnü sîret tedrisi takdiri bir kurs olduğu için, sair takdiri kurslar gibi tedris edilmelidir. Mister Morison sîrette manidar ve camî ünitleri tespit edebilmek için yirmi beş seneden fazla bir zaman sarf ile gayri tabii ruhiyatı, marazi tarihçeleri ve gayri medenî milletlerin hayatı içtimaiyesini tetkik ederek atideki ünitleri ahlâkın esası olmak üzere muvakkaten tespit etmiştir:

1 — İlk şefkat adaptasyonu - ebeveynin sevgi vasıtasile çocuğa verdiği intibaklar. Mister Morison marazi tarihçeleri tetkik ederken pek büyük bir kısmının bu şefkattan her hanki bir sebepten dolayı küçük yaşta mahrum edilmiş olduğunu buluyor.

2 — Sıhhat - bünye ve uf'ulevî inkişaf.

3 — Arzuları nehi edebilmek - iptidai milletlerde, bilhassa Fransız Parkerin, Şimali Amerika hikâyelerinde pek güzel tasvir edilen yerlilerin tarzı hayatında müşahade edildiği gibi, meselâ iktisat mefhumunun, yani ileriyi düşünerek bugünkü kazancından bir azını saklayabilmek hassası tamamiyle mefkuttur.

4 — Ceht - hattizatında cazip olmıyan meseleler karşı-

sında ceht edebilmek. Pisklyatrislerin (inferiorit complex) dedikleri inhiraflar alelekser cehdetmek hassasının fikdanından neş'et etmektedir.

5 — İtimadı nefis - en iptidai derecede - çocuğun elbisesini giyebilmesi, yemeğini kendi kendine yiyebilmesiyle başlayan bu hasse ilerüde kendî menfaatlarını arayabilmesi, başkalarına yardım edebilmesinde büyük bir amil olmaktadır.

6 — Nezafet

7 — Acıya tahammül

8 — Temadî eden müşkül bir saye tahammül.

9 — Kendi harekâtının neticelerini kabul etmek.

10 — Şey'i (objektif) düşünüşe alışmak. Her hanki bir şey hakkında yürüteceği fikirlerde şey'i bir esas aramak hassası.

11 — Harsî alâkalar

12 — İçtimai approve'lın taallî ile selfapprove'l'e kalbî.

Pek çok defalar yalancılık, namus ve sair gibi evsaf ünit diye tarif edilsede, bunlar, iyice tetkik edildiklerinde sebepleri ferdin şahsiyetinin pek derinliklerinde bulunan bazı avarizden ibaret oldukları anlaşılmaktadır. Binaenaleyh burada Mister Morison dahilli intibakî temin edecek asil colduel ünitleri toplamıştır.

Eyi vatandaşlar yani birbirleriyle eyi geçinebilen ve menfaati umumiyeyi gözetken kimseler yetiştirebilmekteki amilleri de Mister Morison «harici intibak ünitleri» namı altında cemetmiştir:

1 — Sıbyan hodgâmlığından kurtulmak. «Bülheves=İsterim» zihniyetinden uzaklaşmak.

2 — Başkalarıyla birlikte iş görmeğe alışmak.

3 — Temellük hissinin sıhhatli bir surette neşvüneması.

4 — Fikirler arasındaki tahalüfü tabîi olarak kabul etmek; başkalarının fikirlerine hürmet ve aynı zamanda kendi fikirlerinin de ileri sürmekten geri durmamak.

5 — Liderlik

6 — Her işi tam vaktında yapmağa dikkat etmek (Punctualitt.)

7 — Amirlere itaat etmek.

8 — İçtimai (civil) mesuliyet kabul etmek.

9 — Verilen sözlere sadık kalmak.

10 — Adalet.

11 — Tenkitleri memnuniyetle kabul etmek.

12 — Vazife mecburiyetini his etmek. « Küçük çocuklar, ne yapmayacak » . bilahare, « niçin yapayım, » itirazları, taallî ederek, « yapmalıyım çünkü vazifemdir » mefhumuna kalbolmalıdır.

13 — Mütekâmil diğergâmlık.

14 — Diğer cinse karşı muvafık ve sıhhatli bir surette tarzı hareket.

Bu ünitleri ta ana sınıflarından çocuğa öğretmeğe başlayarak orta mektepten çıkıncaya kadar devam etmelidir. Lâkin şunuda ilâveten söyleyelim ki mektebin gayesi çocukları tam birer şahsiyet, ahlâk enmuzeci olarak hazırlamak olmayup onları çocukluktan kurtarmak ve öldürmaktır.

Sanıyen, bu ünitleri didactic bir tarzda öğretmeğe teşebbüs ile gayeye vasıl olunmaz. Yukarıda zikredilen ünite intibakların tedrisinden hiç bir zaman tek bir muallim mes'ul tutulamaz. Bütün muallimler her an için bu gayeleri göz önünde tutmalı ve çocukların aksülamellerini tetkik ederek öğrendikleri ünitleri bir tarafa bırakmalı ve öğrenmedikleri üzerinde tevekkuf ederek telkinler ve eyi kitaplar vasıtasile tedrisatta bulunmalıdır. Muallimlerin ve mektep idaresinin tarzı harekâtile verdikleri misallerin çocuklar üzerinde namütenahi tesirleri vardır. Edebiyat ders'lerinde büyük adamların hayatlarını okutmak çocukları çok alâkadâr ve tenbih eder. Oyunlar ve atletizim de, eyi bir surette idare edildiği takdirde «Sublimation» «yükselmek» ameliyesinde büyük bir amil olabilir.

Şu halde yukarıda verdiğimiz misaller ve kısmi tarifleri bir araya toplayarak söylediklerimizi hulasa edelim:

Ders kitapları lojikal bir surette telif edilmiş oldukları ve çocuklar için terbiyevî mahiyette bulunmadıklarından muallim okutacağı dersleri, terbiye ve ruhiyat kaldelerine tefhikan, tekrardan tanzim ve teşkil etmek mecburiyetindedir. Müfredat programının her cephesinde çocuğun öğrenmesi elzem olan vukûfları tespit ve cüzütamlarla tedris edildiği takdirde müspet neticeler elde edilir.

İnkisar

Dün, yine o sevimli çehreni gözlerime,
Çevirince dedim ki: Bu böyle devam etsel
Ne olur! Tanrım seni bir az benim yerime
Şair yapsa, sana da dünyanı haram etsel

Şiddetini kaybetmiş o canlı bakışların,
Seni bir gün tutacak bu inkisar, korkarım
Senin de benim gibi dumanlı bakışların
Senin de yüreğinde bir şeyler var, korkarım!

Elbet bir gün gelecek.. sen de duyduklarını!
Benim gibi gönülden, açık söyleyeceksin!
Haklı bir ihtirasla bekliyorum (yarını),
Ki o gün.. ahı tuttu şairin! diyeceksin!

Süleyman Sıddık

Austurya'da mektep inkilâbı [1]

Ta Imperatorluğun 1869 tarihli kanunu mektepçilik sahasında az çak bir değişiklik husule getirmişti. Bu kanun: mektepçilikte dinî serbesti, 8 yaşa kadar mecburî tahsil, 10 yaşa kadar da tek mektep gibi hususları temin etmişti. Son inkilâba kadar biz (yalnız öğretmen) sırf hafızaya dayanan netice itibariyle sıkı bir inzibat tatbik eden ciddi bir muallim tipiyle karşılaşırız. İnkilâp kuvvetli engellerle çarpışmaya mecbur kaldı. Muallimlerin çoğu askerlikten terhis edilmişti, talebe çok muallim adeta yok denecek derecede, bulunanlar da tahsil itibariyle son derece zayıftı; ilk işimiz muallimliği islâh etmek oldu. Ruh, kalp ve usul itibariyle yepyeni bir muallim ordusuna şiddetli ihtiyaç hissedilmekte idi. Bu iş yukarıdan gelecek emir ve otoritelerle temin edilemezdi. Bu hususta birinci derecede amil olan muallimlerin gösterdiği şuurlu heyecanı kaydetmeliyim. Asıl inkilâbı yaradan da bu heyecan ve ihtiyaç olmuştur. Yeni plânlara göre, muhtelif mntakalarda 253 s. üzerinde tecrübi tedrisata geçildi, neticeler muallimler topluluklarında münakaşa edildi.

Tatil kursları açıldı, muallimler yeni usuller üzerinde aydınlandı. Üç mecmua [II] Viyana'daki Pedagoji institüsü en yeni cereyanları adeta günü gününe ulaştırıyorlardı. Burada asıl en mühim rolü oynayan muallimler birliği olmuştur. (153), altı sen: ihtiyatlı tecrübi tatbikattan sonra çok fâideli bulduğumuz usuller Austurya'nın her tarafına

I — Beynelmilel 5 nci terbiye kongresinde (Danmark-helsingör) O. Glöckel tarafından verilen rapordur. E. H.

II — Schulreform, Die Quelle ve Volkserz iehudg.

teşmil edilmiştir. Yeni tedrisat kanunu her sene için terbiyede umumî gayeleri tespit ediyor. İlk 4 senelik tedrisata toplu tedris sistemi tatbik edilmektedir Muallim mihanikiyi intaç eden evkat celveli yerine hakiki ihtiyaçlardan mülhem kendi çizdiği iş plânlarına tabi kalmaktadır. Öğretilecek üniteler en tabii vaziyetlerde arzedilmektedir. (Tabiiliğe aykırı düşen önceden taksimat yoktur.) Yeni mektebin karakteristik vasfı neş'e ve sürurdur.

Ferdi ve zümrevî tedrisat çocuklara azamî hürriyet temin ediyor, çocuklar kendi teşebbüsleriyle öğrentiyolar. İşleyen yalnız hafıza değil bütün hasseler, insanî kudretler, bilhassa ellerdir. Öğreten mektebin yerini (işleten mektep) tutmuştur. Muallim kendini saklar. Talebenin içten gelen istekle sarıldığı işle karışmaz, onun şevkini kırmaz, ona ihtiyaç nispetinde yardımcıdır, öyle ki bütün dersler, yapılan işler tamamen çocuğundur. Çocuklar tamamen faal ve yaratıcıdır. Kudret deposunu işletmek için en elverişli yerlerde en müsait imkânlar karşısındadır, bütün cihana karşı: asrın en son pedagojik arzularını tatmin edici bir mektep yeri ve hayatı temin ettiğimizi arzedeabiliriz.

1927 de bütün Austurya için bir yeni mektep teşkilâtı yapabildik. Asıl emelimiz 14 yaşına kadar tek mektep şeklinde mecburî tahsili tatbik etmektir. Mamafî bugünkü vaziyetimiz de buna pek yakındır. 4 sene temel mektebinden sonra 4 sene ikmal sınıfları vardır. Teşkilât o suretle yapılmıştır ki herhangî bir sınıftaki çocuk aldığı numaralarla herhangî bir mektebin muadil s. na doğrudan doğruya imtihansız geçebilir. Bu noktada kat'i plânımızı 1928 de tespit edebildik. İlk mekteplerimizde talebeler arasındaki istidat farkları gözetilerek s. lar iki muvazi şubeye ayrılmıştır: A. B. Şubeleri A. Ş. ne müsteitler B. Ş. sine de istidatça zâif ve geri olanlar yerleştirilmiştir. Ecnebi lisanına ancak ikinci kısımda başlanır. Orta ve yüksek dereceli mektepler meccanî ve ücretlidir. Fakir müsteit çocuklar için yüksek mekteplerin kısımları tenine açıktır. Şunu kuvvetle te'yd

edebilirim: Müsteitlerin inkişafı, tekâmülü hiç bir memlekette Austurya cumhuriyetinde olduğu kadar temamiyle emniyet altına alınmış değildir. Tahsil derecelerini nasılsa muntazamen takip edememiş olanlar için tahsillerini üniversitelere kadar ilerlete bilecek imkânlar mevcuttur. Uzak vilâyetlerden gelenlerden ecnebi lisanına yabancı olanlar için de ayrıca ÜRERLEITUNGSKLASSEN ler vardır. Her hangi bir meslekte olup ta nasılsa tahsil çağını geçirmiş 17 yaşını geçkin olanlarlâr 4 sene muntazam gece derslerine tabidir; bu gibiler neticede orta yüksek derecede tahsil görmüşçesine vesika alırlar. Toplu tedris ve tek mektep sistemimizde gaye demokratik bir terbiye temin etmektir. Asri bir sınıfa hiç nazariyle bakılamaz; Sınıf divarları çocuk işleriyle ziynetlenmiştir, pencerelerde çocukların yetiştirdikleri çiçekler bulunur. Eski tertip rahleler kaldırılmış, onun yerine daha sıhhi ve tabii gelen masa (tezgâh) ve sandalyalar konulmuştur. Sınıflarda hayat ve faaliyet vardır. Çalışan muallimden ziyade talebedir. Yazı tahtaları yarı daire şeklinde yerleştirilmiştir; talebeler birbirlerini daima görebilirler. Muallim talebe arasına karışmıştır; artık o katı ve soğuk haricî bir otorite ve varlık değildir, bugünün muallimi çocuğun sevimli dostu, rehberi ve terbiyecisidir. Çocuklar içten gelen istekle işe sarılırlar, istedikleri zaman muallim ve ya arkadaşlarından lüzum gördüklerini sorar, zümreye faydelli buldukları hususları açar, söylerler. Sınıfta yetişkinler tarafından önceden hazırlanmış talimat ve kuyudat yoktur. Demokrat bir devlette halk kendini kendi yaptığı kanunlarla idare eder. Bizde mektepçilikte aynı kanunun tatbikatına şahit olmağatayız. Çocuklar hayatlarını hususiyetlerinden mülhem olarak kendi kendilerine talimat çiziyorlar. Kendi çizdikleri talimatın lüzum ve hikmetini takdir ettikleri için bilerek itaat ediyorlar, böylelikle inzibat en tabii bir surette kendiliğinden teessüs etmiş oluyor. 14-18 yaşlarında olanlar mektep zümreleri - cemaatları teşkil ederler. Bu türlü teşekküllerde gaye muallim ve talebe hatta talebeler arasında samimi bir anlaşma nezih bir tesanüt temin etmek, zümreyi toplu, artistik, yaratıcı, içtimai faaliyetlere seoketmektir. Zümre - cemaat mek-

tebin idare ve terbiye işleriyle doğrudan doğruya alâkdar olur, ihtiyaçları lespli, disiplini temin eder. Kütüphane, spor, müsamere, bahçe işleri, gezintiler, ailevi konferanslar v. s. hep doğrudan doğruya zümrenin zimmetindedir. Mektepçilikte cezri inkılâplardan biri de elişidir. Elishleri mekteplerimizde çok geniş bir sahaya maliktir. Yetişmekte olan nesle iş terbiyesi vermeğe çalışıyoruz. Mektep ve aile toplulukları memleketimizde çok geniş bir teşkilâta maliktir. Bu topluluklarda gaye terbiye işlerinde mekteple aile arasında samimî bir anlaşma ve yardımlaşma temin etmektir. Bu toplulukları, siyaset harici idare edilmedikçe müsmir olamayacakları kanaati hasıl olmuştur. Yalnız Viyana'da toplulukların azaları 8887 ı çocuk velisi 2398 i muallim ki hepsi 11285 azaya maliktir. Bunların 1/3 u kadındır. Son ders senesi zarfında velilere 2301 solrée verildi. Bunlara 223000 kişi iştirak etmiştir. Umumî solrée lerin yanibaşında hususî solrée leri de son senelerde çok mühim bir rol oynamaya başlamıştır. Mektep ve aile toplulukları son seneye kadar 5242 içtima lertibetti; bunlara 514000 kişi iştirak etmiştir. Sırf mektep ve aile arasında anlaşma ve yardımlaşmayı temine çalışan ELTERNHAUS U. SCHULE Aile yurdu ve mektep namında ayrıca bir mecmua çıkıyor. Mektep inkılâbını kolaylaştıran unsurlardan biri de Viyana'nın kendi olmuştur. Çocuklara kitap, defter, kalem, tebeşir, eliş materiyrleri v. s. bütün malzeme meccanî olarak verilmektedir. Viyana'da bir mektebin sınıf mevcudu vasatî olarak (30) dur. 10-15 yaşlarındaki çocukların ellerine resmî makamlarca seçilmiş kitaplar değil şekil ve muhteviyat itibarıyla hakiki mektep hayatından doğmuş sınıf kitapları verilmektedir. Çocuklarla birlikte telif edilen bu nevi kitapların adedi (110) a balığ olmuştur. Ateliye ve mutfaklar yapıldı. Muallimler pedagoji enstitüsünde yetiştiriliyorlar. Viyana muallimlerinin 150000 c. kitaba malik zengin bir kütüphaneleri vardır. Mekteplerimize yeni bir ruh girmiştir; şüphesiz bizim de az çok aksak cephelerimiz olabilir. Henüz başlanğıçtayız. Bütün kudretimizle yeni nesli engel ve mahrumiyetlerle çarpışabilecek bir halde uzviyet ve ruhiyet itibarıyla tekâmülünü temine çalışmaktayız. Büyük fransızpedagogu A. FERRIERE'n : (Viyana çocuklar paytahtıdır) hükmünü ebedî bir düstür halinde yaşatmaya gayret etmekteyiz.

Tedris usulü m. Baş muavin -NİĞDE

Eyup Hamdi

İktisat ve tasarruf haftası

Millî hayatın en son ve devamlı hamlesi, iktisat sahasına kalıyor. Filhakika halas ve istiklâl davasının zaferinden sonra halde refah ve huzur ile, istikbalde inkişaf ve taaliyi temin edecek şey; ancak iktisadî cidaldeki muvaffakiyet oluyor.

Uzun ve fasılasız harp senelerini takip eden günlerde millî bir inkişafa doğru adım atmağı düşünürken tasarruftan bahsedilmemiş ve bu senelerin teraküm ettirdiği mübrem ihtiyaçlar doldurulmağa çalışılırken, imsak hatırlanmamıştı. Halbuki iktisadî zaruretler, nihayet çok geniş sahada millî bir tasarrufun lüzumunu hissettirdi.

Bütün memleketin ittifak ettiği bu lüzum üzerinde fazla tevekkuf etmeyerek; bir noktaya işaret edeceğiz. Bizde tasarruf denilince, yalnız yenilen, giyilen, şeyde imsak aranılır, evlerimizdeki eşyada, şehirlerimizde ve köylerimizdeki tesisatta tasarruf düşünülür. Halbuki yapılacak en büyük tasarruf; (vakıtlarımızda) olmalıdır. Aceba bütün gününü bir iş yapmadan geçiren bir kimse; sırtında yerli bir kumaş, odasında yerli bir takım da olsa; millî hayatta en büyük israfı yapmamış mı sayılır. Böyle avare geçen saatların günlerin yekûnundaki kıymet, düşünülüyormu ki o basit eşyadaki kıymetlerin yüzlerce binlerce fevkindedir. Anadolunun isli pash köy kahvelerile büyük şehirlerimizin mutena ve mükellef salonlarında geçen kaytsız hayatların millî iktisat bünyemizde açtığı boşluğu; hangi ilâhi hamle doldurabilir?

Kasabalarımızın gice hayatını hatırlayalım, esasen bütün gününü tezgahı arkasında tenbelce bir intizar ile geçiren esnaf ile bir çok yarı münevverlerimiz, gicelerini, dumanlı bir kahvehanenin pis havaşı içinde, fikirlerinin ciyadetini

yıprandıracak oyunlarla geçirirler. Bu hayata gündüzün dört saatını ilâve edenler de çoktur. Her halde memlekette vakıtlara tasarruf lüzumunu da doyuracak bir himmete ihtiyaç muhakkaktır.

Vakıtlarımızı israf etmemek, saıysız, semeresiz geçen günlerin zararından memleketi kurtarmak için tasarruf haftalarını iş haftaları, gayret haftaları da telekki etmeğe mühtacız. Bir şeyi okumadan, nefis bir sanat eserine kavuşmadan geçen giceler değil ömürler olduğnu düşünmeliz.

Bunlara iş zevki vermek ve işten artan saatlerde de ilimle nefis sanatlarla meşgul olmağı itiyat edindirmek, millî bir hizmet olsa gerektir. Millet mektepleri tertibinde, bütün bu yaşlı kitleyi muayyen zamanlarda muayyen şeyleri öğrenmeğe okumağa mecbur tutmalıyız. Onlarda ilmin, sanatın, terbiyenin ana hatlarını anlayacak bir idraki her vasıtaya müracaatla yaratmalıyız, taki, aldığı zevk ile, kendisi bu nurlu yollarda kendi kendine yürüyebilsin.

Vakıta tasarruf ve iktisadı; bizde en çok israf edilen, en ziyade kıymetten mahrum bırakılan vakıta da tasarruf ve iktisat lüzumunu duyup, anlayup harekete geçtiğimiz gün millî davanın büyük bir zaferine daha irişilmiş olacaktır.

Kemal Turan

12 Kânunu evelde başlayan

İktisat ve Tasarruf haftasında

Memleket münevverleri, yalnız şahıslarıyla değil, bütün muhitleriyle, hakiki tasarruf ve iktisat hayatını yaşamalıdır.

VII — Çocuğun iştahı, sevdiği yiyecekler, oburluğu

Sıhhatın ve muntazam büyümenin en mühim alâmetinin iştah olduğunu biliriz. Ancak iştahın bazen ifrata kaçması oburluğu intaç eder. Oburluğun en müteammim şeklinde, bevvabı mide bozularak hazım; mide ve bağırsaklarda aynı zamanda cereyan eder. ve çocuğun yalnız midesinin değil bağırsaklarında istiap edeceği kadar yiyecek gimesine imkân hasıl olur. Ancak çocuğun nemasının şiddet kespettiği bazı devirlerde iştahı tabii olarak bir az ileri gider. ve yediği yiyecekler kâfi derecede muğaddi meyattan mürekkep olmayan çocuklar kendilerine lâzım olan gıdayı temin edebilmek için fazla yerler. Muallim çocuğun bunlardan hangisine mensup olduğunu bu suallerin cevabında arayacak ve icabında veli ile lâzımgelen tedbirleri almakta teşriki mesai edecektir.

VIII — Tahammül, açlığa, susuzluğa, sıcağa souğa bedenî elemlere:

Tahammül iki şey ifade eder. Biri irade diğeri itiyattır. Yani bazen mütemadiyen bu gibi şerait karşısında kala kala artık alelade bir kimse için fevkalâdelik teşkil eden şeyler kendisi için tabii hükmüne girmiştir. Fakat bazı çocuklarda bu tahammül iradenin mahsulüdür. Yani çocuk ilk defa bile böyle bir vakıta karşısında kalsa ona mukavemet edebilir. Muallimin bunları ayrı ayrı nazarı dikkata alması ve tahammülü itiyat mahsulü olan çocuklarda bu itiyadın husulünün nelere mal olduğunu teemmül etmesi lâzımdır.

IX — Uyku: Çok uyuyor mu? Uykusu sakın mıdır? İhtilaçlı mıdır?

Uyku cümlei asabiyeinin halinin en mühim bir miyarıdır. Gerek bedenî gerek ruhî sıhhatı bozulan bir çocuğun ilk gayri tabiiilik gösterecek hali uykusudur. Uyku alelade bir mide bozukluğundan bile müteessir olarak mevkut gayri tabiiiliklere uğrayabilir. Fakat yukarıdaki sualin cevaplarını arayan mürebbinin gayesi böyle muvakkat şeyleri değil ancak çocuğun umumiyet itibarile uyku vaziyetini araştırmasıdır.

Yedi yaşındaki bir çocuk vasati olarak on onbir saat uyumalıdır. Bundan fazla uyuması çocuğun ruhî ve bedenî

taketsizliğine delâlet eder. Uykusunun az ve ihtilâçlı olmasında daha fenasına yani ruhî ve bedenî muzir bir arizaya alâmettir. Her iki takdirdede muallime bunların sebeplerini etraflıca araştırmak düşer. Bu sebepler gıdasızlık, her hangi bir hastalığın gizli olarak seyri, fena beslenme, fena yaşayış şartları, hayatının şiddetli ve işkenceli geçmesi, ana ve babadan kalma irsî nakiseler, zamanından evvel zihnî faaliyete sevk edilerek (hafızlık, vaktından evvel okuma yazma veya bir musiki aleti öğretme gibi) asabi yorgunluğa meydan vermek gibi muhtelif şeyler olabilir. Muallim bu takdirde çocuğun velisile bunları tadil edecek vesayada bulunmalıdır.

Bu sahifeyi şüphesiz çocuğu ilk eline alan muallim dolduracak ve beş sene çocuğunu takibe imkân bulamazsa bu fişi diğer arkadaşlarına devredecektir. Bunun için suallerin cevabını mazbut ve mülâhhas cümlelerle gayet vazih olarak karşılıklarına kaydettirdikten sonra en alttaki notlar hanesine bütün bu araştırmalarında mevzuu olacağı hususiyetleri kayıt ve işaret ederek imza etmelidir. Bu suallerin cevabını istemek için muallimin bir anket yazarak velilere göndermesi ve onlardan tahrirî izahat istemeğe kalkışması doğru değildir. Ancak velisini mektebe davet etmek veya gidip bizzat görüşmek suretile uzun uzadıya ve alâka ile çocuk hakkında müdavelei efkâr ederek kaytlarını yapmalıdır. Bu temaslarda muallim bir fiş dolduracağını ihsas bile etmemeli. Çocuğunu seven bir hocanın onu daha iyi tanımak va daha iyi okutabilmek için çalıştığı hissini vermelidir.

||

Fişin ikinci sahifesi nasıl doldurulacaktır?

Beden ölçüleri

Çocuk küçüktür büyür. Fakat küçük mikyasta bir büyük adam olmadığı gibi büyümesi de düm düz dağildir. Kız ve

erkek çocuklar birbirinden ayrı zamanlarda ve ayrı şiddetlerde büyürler. Çocuğun bu maddî büyümesi ruhî büyümesi arasında çok sıkı bir alâka vardır. ve bu alâkanın gittikçe daha kuvvetle nazarı dikkatî celp etmesi bugün Antropometrie Scolaire dedikleri bir ilmin meydana gelmesine sebep olmuştur. 1830 tarihinde Broca ile başlayan bu ilim bugün çok ilerlemiş ve müterekki bir şekil almıştır. Biz ancak bunlardan bir ilk mektep mualliminin alâkadar olabileceği kadarını nasıl yapabileceğini kaydedecek ve bunlardan çıkarılacak neticeler hakkında kısaca izahat vereceğiz.

Bize birinci derecede boy, siklet, muhit sadır,

İkinci derecede bunlara ait bazı nispetlerle muhiti kühif nispetleri kâfi derecede malûmat verebilecektir. Boy ve siklet ile muhiti sadır ölçüleri muhakkak yapılmalı, Diğerleride imkân bulunursa takip edilmelidir.

Boy ölçüsü

Boy ölçmek için en iyi çare imkân varsa dökestelik ölçüsünü kullanmaktır. Bundan ekseri mekteplerimizde vardır. Ancak olmazsa sınıfın kapısının arkasına santimetreler işaret edilerek bir boy ölçüsü mikyası yapılabilir. Boy ölçülürken çocuk ayak kabısız kalmalıdır.

Boy ölçüsünden üç türlü netice çıkarılır.

A — Çocuğun şahsen boy farklarını takip etmek.

B — Çocuğun boyunu kendi yaşının vasatileriyle mukayese etmek.

C — Çocuğun siklet ve muhiti sadri ile ileride gösterileceği veçhile sağlamlık emsali çıkarmak.

Bunlardan mada Monovrier nispetleri denilen ölçüler alınabilir.

Memleketimizde henüz boy ölçüsü vasatisi mevcut olmadığından Fransız, Alman ve Amerikan mekteplerinin vasa-

tilerini kaydediyoruz.

Yaş	Fransız		Alman		Amerika	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
7	114,4	113,8	115	113	116,6	115,7
8	119,7	119,5	120	118	121,3	120,9
9	125	124,7	125	123	126,2	125,4
10	130,3	129,5	130	128	131,3	130,4
11	133,6	134,4	135	133	135,4	135,7
12	137,6	141,5	140	139	140	141,9
13	145,1	148,6	145	146	145,3	147,7
14	153,8	152,3	151	153	152,1	152,3
15	159,5	154,2	157	158	158,3	155,2

İlk mekteplerimiz için haddi azami yaş onbeş olduğundan vasatileri bu miktarda bırakıyoruz. Ancak bir fikir vermek itibarile kaydettiğimiz bu vasatilerde şunu bulabiliriz ki çocuk altıdan on bir yaşına kadar vasati olarak senede altı santiremet büyüyor. Bu yaşlarda erkekler bir tevakkuf devresine giriyor. ve kızlar daha süratla büyümeğe başlıyor. Fakat on dört on beş yaşlarına doğru kızlarda tevakkuf başlıyor. Erkekler daha süratla büyüyor. Çocuğunun boyunun büyümesinin en ziyade yazın ve baharda şiddet kespettiğini düşünürsek senede üç defa bir mektebe girerken, bir ilk bahar başında ve birde mektepten ayrılırken olmak üzere üç defa ölçmek kabildir.

Siklet

Çocukları her hangi bir vasıta ile tartmak mümkündür. Ancak bu vasıtanın doğru işlediğini tespit etmek kâfidir. Sikletle boy arasında büyük insanlarda olduğu gibi çocuklar içinde muayyen tek bir nisbet yoktur. Bunun için Alman Stratz'ın şu tefriki çok güzel ve vazıhtır.

Cinsiyetsiz devir	1 — İlk topluluk zamanı	1—4 Yaşına kadar		
	2 — İlk boy atma zamanı	5—7	»	»
Cinsiyet devresi	1 — İkinci topluluk zamanı	7—10	»	»
	2 — İkinci boy atma zamanı	10—15	»	»
	5 — Tekâmül zamanı	15—24	»	»

Görülüyor ki çocuğun neşvünemasında bazan boy uzaması şiddet kesbedince sikletinin artması zaifliyor. Sikleti şiddet kespedince boyun uzaması tevekkuf devresine giriyor. Siklet içinde buraya ve nümune mahiyetinde üç milletin kılasik vasatilerini kilo olarak kaydediyoruz:

Yaş	Fransız		Alman		Amerika	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
7	19	19	23	21	20	19 Kilo
8	21	21,200	25	23	23	21
9	21,800	23,900	27,5	25	25,5	23,5
10	25,600	26,600	30	27	26,5	25
11	27,700	29	32,5	29	28	28
12	30	33	35	32	31	33
13	35,700	38,300	37,5	37	35,5	36
14	41,900	43,200	41	43	40	42
15	47,500	46,00	45	48	45	46,5

Siklet tezayüdünde erkeklerde vasati olarak on beşle onyedide arasında senede altı kilo gibi azami nispeti kızlarda ise on üçle on beş arasında yine bu miktarda azami nispeti bulmaktadır. Sikletin tezayüdü yalnız yaş itibarile değil meysim şeraiti hayatiye ve sıhhiye itibarilede tahvüller gösterir. Siklet ölçülerinden alınan neticeler şunlardır.

A — Çocuğun şahsen sikletindeki tahvülleri takip ederek bundan hayatî ve sıhhi vaziyetini araştırmak.

B — Çocuğun sikletini kendi yaşının vasatileriyle mukayese ederek bir hüküm vermek.

C — Çocuğun sikletinin boy ve muhiti sadır ile nispetini bulup sağlamlık emsali çıkarmak bunlardan mada sınıfın

sikletindeki umumî tahviller muallimi kendi harekâtı itibarile ikaz etmelidir.

Göğüs muhiti

Göğüs muhiti demek çocuğun en mühim hayat vasıtası olan ciğerlerinin nemsarı demektir. Muhiti sadır ölçüsü üç türdür. 1 : Maye usulü: Erkeklerde meme hizasından kızlarda memenin heman altından ve arka tarafta ketefin altından şerit geçirilerek 2 : erkek ve kız çocuklarda kollar ufkî bir vaziyette açılarak şerit tam koltuk altından geçirilerek . 3 : göğüs kemığının munteha noktasından ufkî olarak geçirilerek göğüs muhiti alınabilir. Her muallim bunlardan hangisini kullandığını işaret etmelidir. Mamafih en eyisi ikinci usuldür. Göğüs muhitinin en güzel ölçüsü çocuğa cebri teneffüs yaptırılarak ciğerlerin en şişkin ve en boş zamanlarını ölçüp hem bunların farklarını hemde vasatilerini alarak yapılandır.

Göğüs ölçüsünden alınacak neticeler şunlardır:

A — Çocuğun şehik ile zefir arasındaki farkını bularak ciğerlerinin kuvvetini araştırmak. Bu farklar en aşağı yedi ile sekiz yaş arasında dört beş santimetre 9 yaşında altı yedi santimetre 9 dan sonra yedi santimetre olmazsa derhal çocuğu bir ciğer mütehassısına sevk etmelidir. ve bu asgari hatlarda olanlarında bol şarkı ve teneffüs idmanlariyle inkişaf ettirmektedir .

B — Muhiti sadrin vasatilerle mukayese edilerek bir hükmü verilmesi mümkündür. Yedi yaşında asgari muhiti sadır 55 sekizde 56 dokuzda 75 onda 59 onbirde 61 onikide 63 ve onüçte 66 dır. Burada Dolly nin hayatıyat emsali kanununda kaydedelim. Bir insanın muhiti sadri bedeninin tulünün nısfından fazla olmalıdır. Ancak onla on dört yaş arasında bu nispet gaybolur. ve muhiti sadır asgariden aşağıya düşer. Bundanda anlaşılır ki çocuk bu devrede en şayanı dikkat zamanını yaşar.

C — Göğüs muhiti, siklet ve boyla nispet edilerek sağlamlık emsali alınabilir.

Sağlamlık emsali

Siklet, göğüs muhiti ve boyu ölçen muallimlerin bundan çıkaracakları en güzel netice sağlamlık emsalidir. Bunun için Pike ve Maye düsturu vardır.

sağlamlık emsali = Boy — (Siklet + $\frac{\text{Şehik} + \text{Zefir}}{2}$))
sağlamlık emsali mühanisi on yaşına kadar yükselir ve ondan sonra düşer. Erkeklerde emsal daha aşağıda kızlarda daha yukarıdadır. Sağlamlık emsali vasatinin ne kadar üstüne çıkarsa yani yükselirse çocuk için o kadar fena ne kadar altına inerse o kadar eyidir.

Serbest antropometrik ölçüler

Meraklı muallimler yukarıdaki ölçülerin haricinde şunları yapmalıdırlar.

1 : Kulaç : Yani ufkî vaziyette açılmış iki kolun arasında bir orta parmak ucundan diğer orta parmak ucuna kadar olan mesafedir. Kulaç on iki ile on dört yaşlar arasında azıcık tevakkuf eder. Altı yaşına kadar kulaç boydan azdır. Dokuza doğru müsavi olur. On dört yaşlarında boyu geçer.

2 : Kihf muhiti : Kafanın ön kemiginden ve kulak üstlerinden geçmek üzere bir şeritle alınan muhitidir. Bunun zekâ ile bir zamanlar çok yakından münasebettar olduğu zannediliyordu. Sonra şiddetle aleyhinde bulunuldu. Şimdi kafanın amudî ve arzanî kuturlarile nispetlerinin çocuğun nemasile münasebettar olduğu kabul edilmektedir. Kihf muhitinin yedi yaşında 51,18 sekizde 51,41 dokuzda 51,47 onda 51,98 onbirde 52,11 on ikide 52,97 on üçte 53,31 on dörtten sonra 54 ile 58 arasında bir vasati nema takip ettiği bu vasatinin ne pek dununda nede pek fevkinde olmanın eyi bir mana ifade etmediği muhakkaktır.

Şemalar

Çocuklarının beden ölçülerini yapan muallimlerin bunları grafik şemalar halinde göstermeleri çok faydalıdır. Bu takdirde mürebbilere taksim edilmiş bir kâğıdın meselâ harita için hazırlanmış taksimatlı kâğıtlardan birisinin alt tarafa gelen her hanesi yaş sırasile bir çocuğa amudî olan haneleride bir boy santimine veya siklet kilosuna veyahut sağlamlık emsali vasati rakamına tahsis edilerek bir şema yapılırsa bu şema üzerinde sınıfın fevkalâdelikleri ve umumî nema vasatı çok canlı bir surette nazarı dikkata çarpabilir.

Notlar

Beden ölçüleri sahifesinin altındaki notlar hanesi çocuğun bedeni nemasında uğrayabileceği afetlerin veya kayda şayan hususiyetlerinin işaret edilmesine mahsustur. Mesalâ: Kemik hastalığı bir uzvinin kırılması kesilmesi kompası veya nema-sının her hangi bir sebeple tevekkufa uğrayıvermesi veya bir sui teşekkül buraya kaydedilecektir. Bu sui teşekküller mektep hayatında pek mühim ve bilhassa amudufikari üzerinde olan-ları ehemmiyetle not edilerek lâzım gelen ihtimam gösterilmezse çocuğun hayatında çok elim izler kalabilir. Muallim çocuğun ketiflerinin aynı hizada umudu fikarının doğru olmayup sağa sola doğru inhinahı yani Sifoz veya Skolyoz gibi bir arıza ile malûl olup olmadığına dikkat ederek bunu bu notlar hanesine kaydetmelidir. Bu fena kayıtlar beden terbiyesile ve sıralarda doğru oturmakla küçük iken kabili tashih olduğu halde ihmal edilirse çocuğun ileride kanbur ve eğri kalmasını intaç edebilir. Onun için muallimin bu notları ehemmiyetle kaydederek alacağı tedbirleri işaret etmesi vicdanî borcudur.

Hülâsa :

Çocuğun bedeni inkişafı ile ruhî inkişafı arasında pek

sıkı münasebet vardır. Alfred Binet bir istatistikte:

Bedenî inkişaf itibarile	Fikrî inkişaf itibarile		
	İleri	Tabii	Geri
İleri çocuklar dan	% 33	%36	21%
Orta tabii »	% 45	%33	39%
Geri »	% 21	%39	39%

olduğunu bulmuştur. Şu halde ruhen tetkik edeceğimiz çocuğun bedeni şartlarını iyice takip etmek ve bu gözle diğer hadiseleri mütalaa etmek mecburiyetinde bulunduğumuz tezahür eder.

III

Fişin üçüncü sahifesi nasıl doldurulacaktır.

Göz, Kulak, ve hase ölçüleri

Bir muallimin çocukların görme ve işitme faaliyeti hakkında esaslı tetkikat yapması çok lâzımdır. Çünkü bunlar basıra ve samia hislerinin kapılarıdır. Biliriz ki son tetkikata göre en mühim his lâmîse ondan sonra da bunlardır. Gözün ve kulağın üç türlü muayenesi vardır.

1 — Göz ve kulak aletlerinin arızasız işleyüp işleme-piğini tetkik.

2 : Bunlar vasıtasile hasıl olan idrakların kuvvet ve vuzuhunu araştırma.

3 : Bu hislerin ve bunlara merbut melekelerin terbiye ve tekâmül derecelerini tetkik etmek.

İlk kısımda muallimin yapacağı tecrübeler ancak nakıs olanları ayırarak imkân bulursa bir doktora bir mütehassısa sevk etmek.

İkinci ve üçüncü kısımlar bilhassa pedagojik mahiyeti haizdir. ve muallimin gerek kendi vazifesini iyi ifa edebilmesi ve gerek çocuğun her hangi bir arızasından vaktile haberdar olarak lâzımgelen tedbirleri almak suretile onu kurtarması çok mühimdir.

Ekseriya çocukların göz ve kulaklarındaki basit noksanları his bile etmeden büyük sınıflara çıktıkları ve bazen sırf kulağındaki bir arıza dolayısıyla abdal ve anlayışsız zannedilerek mahvedildikleri vakidir.

Bir çocuk iyi göremediğini, iyi işitemediğini kendi nefsinde doğrudan doğruya ancak buluş devresinden sonra mürakabe edebilirmiş. Bazen öyle vak'alar tespit edilmiştir ki bir çocuk işitmediği için fakat işittiğini zannettiği için bir çok faaliyetlere yanlış olarak iştirak ve binnetice çok haksız olarak budala ve istidatsız addedilmiştir.

Bu tecrübeler nasıl yapılmalıdır?

Aşağıda göz ve kulak muayenesi için her birinin mahiyetini ayrı ayrı tasrih ederek müteaddit tecrübeler kaydedeceğiz. Bunların her birisine ait tedbirleride ilâve edeceğiz. Derhal şunu kaydedelim ki bu muayeneler etrafında en kolay ve neticesi suhuletle istihsal edilebilenleri tercih ettik.

Ancak bir muallimin bütün bu tecrübelerde daima hatırında tutacağı esaslar şunlardır:

1 : Maddî göz ve kulak ölçülerinde mikyasın haricinde kalan çocukları behemehal bir mütehassıs doktora sevk etmeğe çabalamalıdır.

2 : Tecrübeleri yapacağı zaman çocukların nezle veya bademeik iltihabı gibi bir arızası olmadığını tespit etmelidir.

3 : Yapacağı tecrübeleri müteaddit usullerle tekrar ve bu suretle mürakabe etmelidir.

3 : Yapacağı tecrübeleri müteaddit zamanlarda ve müteaddit usullerle tekrar ve bu suretle mürakabe etmelidir.

4 : Tecrübelerin neticesinde gayri tabii buldukları hakkında kat'i bir hüküm vermeden evvel behemehal bir kaç defa mürakabe tecrübeleri yapmalı. İmkân bulursa bu çocukları bir kerrede başka bir arkadaşına olmazsa kendisini irşatla mükellef zevata muayene ettirmelidir.

5 : Gayri tabii çocuklara katiyen fena olduklarını ihsas

etmemeli, ve daima güler yüzle, ne teşci edecek ne de cesaret kırarak şekilde bir tavur takınmamalıdır.

6 : Tecrübeler esnasında bilhassa ferdilerinde çocukları heyecana kaptırmamak için çok tabii hareket etmeli. Bilhassa pek miniminilere bu tecrübeleri bir oyun şeklinde tatbik etmelidir.

7 : Bu tecrübeleri fırtınasız sakin havalarda ve günün en havali saatlarında yapmalıdır. Tecrübeleri mektebin en gürültüsüz ve asude bir mahallinde tatbik etmelidir.

8 : Tecrübeler neticesinde alınacak tedbirleri tedricen ve çocuklara bir fevkalâdelik his ettirmeden almalıdır.

Görme tecrübeleri

Müteaddit göz muayene usulleri vardır. Bunları sırasile aşağıya kaydediyoruz.

1 : Levha usulü:

Kırk santim genişliğinde ve altmış santim uzunluğunda beyaz bir kağıt üzerine kenarından beşer santimetre mesafeden geçmek üzere bir santim kalınlığında bir müstatil resim ediniz. Bu müstatilin içine yukarıya birinci satıra her biri yedi milimetre mürebbai bir sahaya işgal etmek ve çizginin kalınlığı bir buçuk milimetreyi tecavüz etmemek şartıyla on harf siyah mürekkeple yazılır.

Bu satırdan üç santimetre aşağıda on iki milimetre mürebbai bir saha dahiline keza ayrı on harf yazınız. Üç santimetre açıklığında bir üçüncü satıra iki santimetre kalınlığında bir satır harf yazınız. Bunun altına üç buçuk santimetre mürebbai içine tekrar harfler yapınız. Elinize mükemmel bir Echelle optometrique hazırlanmış olur.

Bunun üzerinde iki türlü tecrübe yapılabilir. Levhanın üzeri siyah bir kağıt veya bezle örtüldükten sonra bunun çocuk beş metre mesafeye konur, ve evvelâ birinci satır açılarak okuması teklif olunur. Onda kaç dânesini okuduğu tespit edilir. Eğer yarısını okuyabilmişse gözü normal dinbilir. Eğer

bu miktardan az okumuşsa ikinci satır açılır. Bu on harftan yedisini okuması lâzımdır. Hata ederse dördüncü satır açılır.

Çocuk hanki satırda muvaffak olmuş, bu bir numaralı tecrübeye nazaren göz kuvveti o derecede addedilir. Unutulmamalıdır ki bütün bu nevi tecrübeler gibi bu nispetlerde nisbı ve itibaridir.

Okuma yazma bilmiyen mini miniler için aşağıdaki şekiller satırları teşkil edebilir.

Veyahut açık yerleri muhtelif istikametlere gelen birer yuvarlak veya dört köşede olabilir.

2 : Tek E usulü

Maarif vekâletinin evvelce tab ve bütün mekteplere gönderdiği bu usul beş santimetre mürebbai bir kağıdın iki tarafına resim edilmiş birer E harfinin çocuğun eline verilen mukavvadan bir modeli muallimin gösterdiği şekli takip ederek muayenesidir. Çok kolay ve basit olan bu usulün izahatı her muallim için kolayca kabili tedarik olan aletin zarfında tafsil edilmiştir. Ancak sağ ve sol tefriki zafiyeti olan çocuklar bilhassa ayna illeti denilen ve bir nevi göz hissi hastalığının zebunü bulunanlar bu mevzular üzerinde müteyakkiz bulunmalıdır.

3 : Renk tecrübesi

Çocuklarda pek sık olmazsa bile ara sıra mükavemet edilen bir göz hastalığında kırmızı ile yeşil arasındaki farkı bulamamaktır. Buna «daltonizm» derler. Çocukların önüne müteaddit tonda açık koyulu oner adet aynı büyüklükte kırmızı ve yeşil ibrişim çilesi veya kağıt verilir.

Mat renklerde tecrübe daha müşküldür. Bunların birbirlerine benzeyenlerini ayırmaları istenir. Hastalık ne kadar

mütebarizse hata okadar hafif tonlardadır.

4 : Derinlik tecrübesi:

Çocuklarda bazen görülmüş göz arizalarından biriside derinlik görüşünün hatalarıdır. Bunun için bir muallimin yapabileceği tecrübe muayyen bir sahada çocuklara yüzle beş yüz metre arasındaki bazı ağaç, ev, tepe ve saire gibi on ariza göstererek hankisinin daha yakın, ve hangisinin daha uzak olduğu sorulur. Küçük yaşlardaki çocuklar bu ankette çok hatalar yaparlar büyükler daha hatasızdırlar.

Göz noksanları hakkında alınacak tetbirler

Bir muallim yaptığı tecrübeler ve kontrollar neticesinde gözlerinin zaif olduğuna hükmettiği çocukları derhal tahtaya daha yakın yerlere alır. Bunlara bir müddet için iri harfli kitaplar üzerinde temrinler yaptırır umumiyetle okuma ve yazma işlerini gözden otuz otuz beş santimetre mesafede cereyan ettirmeğe çalışır. ve gözü arızalı çocukları her halde bir mütahassısa muayene ettirerek tedavisine teşebbüs eder.

İşitme tecrübeleri

Tecrübeler göstermiştir ki dünyanın her tarafında bilhassa mektep çocukları arasında mektep sağırılığı denilen bir nevi ağır işitme en aşağı yüzde yirmi beş kadardır.

Tamamen sağır olan bir çocuğu bulmak çok kolaydır. Arkasından adını çağırırsınız. İşitmezler fakat yarım sağır-
ların on da sekizine gözleri fevkalâde yardımcıdır. Şu halde sıkı bir muayene yapılmadan hüküm verilmemelidir.

Belli başlı tecrübeler şunlardır.

1 : Saat tecrübesi

Gürültüsü çok olmayan bir cep saati tedarik edilir. Gözleri bağlanan çocuğa bir defa yakından her iki kulağında

tıkırdısı işittirilir. Ondan sonra yere tebeşirle çizilmiş ve metre santimetreye ayrılmış iki çizki istikametinde saat yaklaştırılıp uzaklaştırılır. Her defasında işidiyormusun? Suali sorulur. Bazen saat çok uzaklaştırılarak veya cepte saklanarak aynı sual sorulur. ve çocuğun doğru söyleyip söylemediği tahakkik olunur. Bu tecrübe her iki kulak için yapılabilir. İki buçuk metreden saatı işitenler tabii, bundan fazlası çok hassas, bir metreden azı yarım, ve yarım metreden azıda tam sağır addedilebilir. Ancak bu tecrübenin yapıldığı yerde tam ve kâmil bir sükûn lâzımdır.

2 : Kelime ve rakam tecrübesi.

Muallim sadanın eyi ve kolaylıkla aksedebileceği kapalı bir yerde on metre mesafede ve yüksekçe bir yere oturur. Ağzının önüne otuz santimetre genişliğinde ve yirmi santimetre yüksekliğinde azıcık müdevverleştirilmiş bir mukavva tutar. Evvelce hazırlıyacağı kırk kadar rakam veya kelimeyi her hecasının arasında küçük bir fasıla ve her kelime arasında yazılacak kadar bir fasıla vererek bunları fısıldar. Bu fısıltı ne çok nede az olmamalı. Daima aynı tonu muhafazaya çalışmalıdır.

Çocuklara evvelce dağıdılacak kâğıtlara duydukları kelimeleri yazmaları tenbih edilir. Bu suretle neticede toplanan kâğıtlarda kırkta en aşağı yirmisini işitmeyenler kusurlu addedilir. Bu tecrübe yapılması bir hayli müşkül olduğundan kelimelerin intihabınada ayrıca dikkat edilerek ayrı zamanlarda bir kaç defada tekrar edilmelidir.

3 : Tel tecrübesi

Yirmi santimetre genişliğinde tahtadan bir çerçive yapılır. Bu çerçivenin alt ve üst taraflarına karşılıklı oner delik delinerek bir nevi ut veya keman telinden bir numaradaki çok geyşek on numaradaki çok gergin olmak üzere sıra ile teller düğümlenir. Aletin önü bir kitap veya mukavva ile kapatılarak beş metre mesafede duran çocuklara işidüp işitmedikleri kaydettirilmek üzere sıra ile bu teller usulce ihtizaz ettirilir. Bazen ihtizaz ettirmiş gibi yapılarak hiç dokunulmaz

Çocuğun işitme kabiliyeti kaç numaralı tele kadar hatasızsa o dereceden addedilir.

4 : Düşürme tecrübeleri.

Bu tecrübeler sade kulağın işitme kabiliyetini değil, aynı zamanda başka melekelerle olan münasebetini şahsi dikkat ve hafızalarını da ifade eder. ve şöyle yapılır:

Bir iğne bir küçük çivi bir yüz para bir yirmi beş kuruş bir lâstik bir tam kurşun kalem bir şişe mantarı hazırlanır. Çocuklara evvelden kâğıtlar dağıtır. ve beş metre mesafede sıralanan çocuklara bu eşya çıplak tahta üzzerine on santim yüksekliğinde bir kitap veya kutu üzerinden evvelâ bir defa bütün bu eşya sıra ile düşürülerek seslerine dikkat ettirildikten sonra bir mukavva arkasından karışık olarak bunlar üç defa düşürülür. ve her defasında ne düştü? diye sorulur. Çocuklar işittiklerini yazarlar. Bazen hiç bir şey düşürmeden de düşürmüş gibi yaparak bu sual sorulur. Her vakit iğneyi duymak hassasiyete mantarla lâstiği yüzlükle çiyiyi farkedebilmek dikkat ve hafızaya ait eyi notlardır. Lâstik ve mantarı his edememek kâmil sağırhğa delâlet eder.

Kulak tecrübelerine ait alınacak tedbirler

Tekrar edelim ki kulak tecrübeleri esas itibarile her tecrübeden fazla indî ve nisbidir. Mamafih bu böyledir diye hiç tecrübe yapmamaktansa noksan bile olsa bu tecrübeleri yapmak her halde çok faydalı ve ifadelidir. Kulağı hatalı olan çocukları evvelâ ön sıralara almak ve ondan sonra bunların vejetasyon yani boğaz ve burun fazla etleri varsa bir doktora muayene ettirerek temizlettirmek lâzımdır. Çok defa tekâsüf etmiş kulak kirleri kulağın dış kanalının derinliklerinde kalarak sağır zihabını verdirmektedir. Onun için kulağı iyice çekerek bunları muayene etmekte müfit olabilir.

Hülâsa;

Kulak ve gözüün ihtimalleri karşısında muallimlerin her

vakit için hatırlarında tutacakları tedbirler şöyle telhis edilebilir:

A : Kara tahtaları sık sık boyayarak ve hiç bir zaman parlamasına meydan vermeden kullanmak.

B : Kara tahtaya daima çok vazih ve irice yazmak.

C : Tahtayı hiç bir zaman pencereyi arkasına alacak vaziyet ve istikamete getirmemek.

D : Çocukların okuma ve yazmalarında daima muayyen mesafeyi muhafazalarına dikkat etmek.

E : Fena basılmış kitaplara sureti katiyede muarız bulunmak.

F : Parlak kağıtlı defter, Kırmızı ' mürekkep çok hafif yazar kurşun kalemi kullandırmamak.

G : Arkadan ziya alan sınıflarda arkadaki camların alt kısımlarını bir perde veya beyaz boya ile inkisar ettirmek.

H : Mekteplerimizde sık sık bulunan küçücük resimli levhaları çok uzakta tutarak seyrettirmemek.

I : Üzerine dikkatin celp edildiği tahta veya levhayı güneş aksi altında bulundurmamak.

J : Derslerde ne çok bağırarak. Nede çok yavaş söylemek ve her kelimenin tane tane söylenmesine çalışmak.

K : Çocukların kulak karıştırma itiyatlarıyla mücadele etmek.

L : Muhtelif göz ve kulak tecrübelerini bilhassa bunların terbiyeye yarayabilenlerini oyun şeklinde sık sık tekrar ederek hata idrakta ise dikkat ve irade kuvvetile bunların tashihine çalışmak hatıra gelebilen bazı tedbirlerdir.